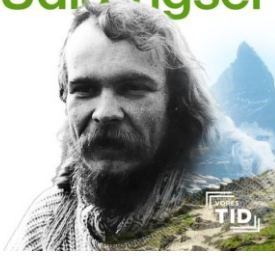

Udlængsel

Transskription af:

Udlængsel

Episode 9: Charlotte på kurrejse i 1792:
Vitaminer, damp og spionage

Vært og tilrettelægger: Nikolai Sørensen

Medvirkende: Postdoc i historie ved Oxford Universitet, Kristine Dyrmann.

Redaktør: Rikke Caroline Carlsen

Nikolai Sørensen: Det mineralske bjergvand bruser i den prægtige fontæne for enden af den lange allé. Vi befinder os i Middtyskland i juli måned i 1792. I landskabet promenerer to unge kvinder i deres lette sommerkjoler, som de går der sippende på deres helende kurvand ligner de måske så mange andre af byens fornemme gæster. Men de her kvinder er ikke bare hvem som helst. De er en del af den absolutte elite i København og har tætte forbindelser direkte til den danske regering og til det danske kongehus. Og det er man så småt ved at blive klar over her i kurbyen. Der bliver hvisket langs byens alléer og i hjørnerne af de overdådige parkanlæg og hen over de pyntede middagsborde, og igennem den tætte kur-dam bliver de unge kvinders aktiviteter fulgt med stor opmærksomhed. Det er overalt i de film, vi ser. I de bøger, vi læser. I musikken vi hører, og de SoMe posts, vi scroller forbi. Udlængslen. Efter somre med rejserestriktioner oplevede flere rejseselskaber rekordstor rejselyst i sommeren 2022. For vi længes ud. Det har vi altid gjort, og det vil vi blive ved med. Men hvad er det, vi længes efter? Jeg hedder Nikolai Sørensen, og i den her episode skal vi på kur rejse. Hvis du har været på spaophold, så har du sikkert prøvet at svede godt igennem i saunaen for derefter at blive overhældt med en spand iskold vand. I 1700-tallet dyrkede man virkelig vandets helende kvaliteter. Her stimlede den europæiske elite sammen på eksklusive kur anstalter, men mon ikke det handlede om lidt mere end bare at indtage mineralvand? Det vil jeg finde ud af i dag, hvor jeg tager dig med til den tyske kurby Bad Pyrmont. Jeg mødes med Kristine Dyrman, der er postdoc i historie ved Oxford Universitet, og som blandt andet har forsket i kur rejser i 1700-tallet. Sammen besøger vi resterne af en af Danmarks første kuranstalter, imens vi følger adelskvinden Charlotte Schimmelmänn på kurrejse med søsteren Sybil Reventlow i sommeren 1792. Velkommen til udlængsel. Jeg mødes med Kristine i Cottage-parken nord for København, hvor det gamle Klampenborg Vandkur, Brønd og Badeanstalt engang lå. Så er vi her endelig!

Kristine Dyrmann: Ja, og hvor er det fint.

Nikolai Sørensen: Ja, helt vildt. Vi må... Vi må ind og kigge på det.

Kristine Dyrmann: Ja.

Nikolai Sørensen: Ja. Nå Kristine, vil du ikke bare lige beskrive kort hvordan her ser ud?

Kristine Dyrmann: Jo, men det er jo sådan et grønt område med træer ned til vandet, så rigtig naturskønt. Og så ligger der de her... Her i dag nogle fine villaer, men også de her cottager.

Nikolai Sørensen: Jeg har meget, meget fint, må man sige. Den gamle kuranstalt, der lå her. Den stod færdig i 1945 som en dansk pendant til de populære tyske kuranstalter, fordi i 17 og 1800 tallet, der nød de danske adelige nemlig at tage på kurrejse til sådan nogle anstalter. Og vil du ikke prøve at forklare en gang, hvad er kurrejsen egentlig for en størrelse?

Kristine Dyrmann: Jamen, det er jo. Det er jo attraktionen ved dels at rejse til et andet sted, men så også at rejse ud for at søge helbredende effekter af det her vand, som man enten kan bade i, eller der findes kursteder, hvor man drikker vandet. Og det er jo noget, der egentlig går helt tilbage til de romerske kurbade. Men, men, det er så sådan en kultur, som også findes i især 16-1700-tallet, så tager det fart med de her adelige, der der måske på dannelsesrejser eller på andre rejser tager ud og søger at blive helbredt ved varme kilder eller ved de her kurbade i Europa.

Nikolai Sørensen: En dansker, der ofte tog på lige præcis de her rejser her, det var adelsmanden Charlotte Schimmelmänn, hvis landsted Sølyst faktisk ikke ligger langt fra. Hvor vi, hvor vi går rundt lige nu. Hvem er hun?

Kristine Dyrmann: Ja, Charlotte Schimmelmänn, hun var gift med Ernst Schimmelmänn, som var finansminister i Danmark i slutningen af 1700-tallet. Han er en del af en gruppe koalition af adelsmænd, der der er rådgivere for Kronprins Frederik, der senere bliver til Kong Frederik den Sjette. De bor i et stort palæ inde i Bredgade inde i Frederiksstaden i København. Og så har de det her landsted Sølyst, der ligger her ude i Dyrehaven ved Klampenborg. Og det er sådan et område, hvor der ligger flere landsteder. Så på det her tidspunkt er det ligesom der, eliten tager ud. Og det er også her, Dyrehaven er. Der hvor kongen også tager på jagt. Så det giver måske også mening, at da kongen så. Så sælger han en del af Dyrehaven fra i 1800 tallet, og det bliver så det her kursted. Men altså hele den her kultur med at at eliten tager på kurophold, og at de også tager til udlandet, fortsætter også op i 1800 tallet.

Nikolai Sørensen: Okay, så når den rigtig skal have smæk på, så er det altså en kurrejse man tager af sted på. Og sådan en tager Charlotte nemlig afsted på i 1792 med sin søster Sybille Reventlow. Og hvorfor er det Charlotte, hun tager på kurrejser?

Kristine Dyrmann: Altså, de tager afsted... De her to søstre tager afsted flere gange. Og det er sådan, de her to søstre de er begge to gift ind i den her kreds af magtfulde adelsmænd. Så de er ligesom en del af magtens inderkreds. Men det, de skriver om, når de, de fleste gange, når de tager på kurophold, det er jo, at det er godt for helbredet og bl.a. at Sybille har hun har ondt i øjnene og spørgsmålet er, om hun har migræne eller hvad hun har. Det ved man jo ikke. Men men i et Bad

Pyrmont er der simpelthen sådan en 'augenbrun' øjenbrønd med noget vand, der skulle være godt for øjnene, så det kan jo være en anledning til, at man tager derned.

Nikolai Sørensen: Hvad tror du, hun har haft af forventninger til sin kur rejse, Charlotte?

Kristine Dyrmann: Jamen altså, det er jo sådan de der velgørende egenskaber, helbredende egenskaber. Men så er der også en anden side af medaljen, og det er, at Bad Pyrmont er kendt for netop at være der, hvor eliten tager hen. Altså, det er ikke et hvilket som helst kursted. Det er her man tager hen, hvis man er noget.

Nikolai Sørensen: Okay,

Kristine Dyrmann: Der er modemagasiner, der rapporterer om moden i Paris og i London og i Bad Pyrmont.

Nikolai Sørensen: Okay, så det er virkelig der, hvor det hele sker.

Kristine Dyrmann: Ja, og som kvinde på det her tidspunkt har man måske ikke mulighed for at rejse ud, men kurstedet er ligesom hendes mulighed for som kvinde at tage på en rejse ud og møde den internationale elite og møde og få nogle indtryk udefra. Og det kan hun gøre sammen med sin søster eller med sin mor. Og nogle gange gør de det også med deres har de deres ægtemænd med. Men det er ligesom en. Der er også historikere, der har skrevet om Bad Pyrmont som et sted, hvor, fordi det er denne her kur, der er i centrum, så er det et sted, hvor det kvindelige klientel har mulighed for at være selvstændige og så rejse selv.

Nikolai Sørensen: Men om Charlotte i virkeligheden har haft mere på sinde end bare at gå ture og drikke vand i Bad Pyrmont, det det vender vi tilbage til. Men først vil du så ikke tage os med til sommeren 1792. Charlotte og Søbille har sat sig i kareten og er på vej mod Bad Pyrmont. Hvordan starter deres rejse?

Kristine Dyrmann: Først så sejler de over til Slesvig-Holsten, og så kører de ned igennem og gør stop undervejs også i. Det kan være i Hamburg, hvor de har været på lidt shopping i Hamburg også. Og så tager de videre til. Altså de tager forbi Selde, hvor Karoline Mathilde har boet, efter hun havde sendt i eksil, altså efter Struensees fald. Så det er jo en slags, der er lidt turisme over det. Eller sådan?

Nikolai Sørensen: Ja, og sådan lidt road trip også nærmest.

Kristine Dyrmann: Ja, og så tager de så afsted til til kurstedet. Og det ligger ligesom, skal man forestille sig, i sådan en dal med nogle bjerge omkring, ikke. Så Så det er sådan lidt en gryde eller sådan, så de beskriver også, at der kan være en mexicansk hede. En af de der somre, altså juli måned i Midtyskland. Det synes de er meget varmt.

Nikolai Sørensen: Det er voldsomt varmt.

Kristine Dyrmann: Ja. Så det er ligesom det de rejser ned til.

Nikolai Sørensen: Imens Charlotte og Sybille rejser mod Tyskland, bestiller Christine og jeg en kop kaffe på restauranten Den Gule Cottage, som holder til i en af de sidste tilbageværende bygninger fra den gamle kuranstalt i Klampenborg. Christine, vi står jo herude foran restauranten. Den Gule Cottage og får en kop kaffe. Og det er jo den gamle kunstalts portnerhus. Hvordan vil du beskrive bygningen her?

Kristine Dyrmann: Det er sådan en gul-kalket bygning med noget bindingsværk, og så er der stråtag, stråttækt, og med en lille klokke og noget dekoration over døren. Meget hyggeligt og romantisk stil. Og man kan godt se det er sådan et lille hyggeligt hus til en kop kaffe og et stykke kage og en udsigt over Øresund.

Nikolai Sørensen: Ja, præcis. Det er virkelig hyggeligt. Og mens vi står her, så er de to adelige søstre, de er ankommet til kurby i Bad Pyrmont. Og Kristine, du har jo selv besøgt kur byen. Hvad er det for et sted?

Kristine Dyrmann: Jamen altså, i dag er det måske lidt slidt. Man kan godt se, at det er et sted, der har haft sin storhedstid for 150-200 år siden. Men man kan også stadigvæk se, hvordan kurbyen har fungeret, der er stadig de her alléer, sådan to alléer, der krydser hinanden. I den ene ende af alléen er der, af den ene allé er der et springvand, og så er der går det ned til til brøndhuset eller badehuset, hvor hvor det her vand bliver pumpet op eller hentet op, og det bliver så tappet på flasker, som er de her Pyrmont-vand vand man kan købe. Men både i 1700-tallet og i dag kan købe i butikker og den gang i hele Europa.

Nikolai Sørensen: Noget meget fornemt vand.

Kristine Dyrmann: Ja, det er jo så det her med sådan noget mineralsk vand, som skal have helbredende egenskaber. Når de her to adelskvinder kom til Bad Pyrmont, så, så kom de ned, og så skriver de om, at de står op klokken 6.30 for at drikke vandet og så promenere i alléen. Det er en del af kuren.

Nikolai Sørensen: Der er simpelthen helt centralt, at man skal ud og gå ture og drikke de ther vand her?

Kristine Dyrmann: Det kan... Det kan i hvert fald være en form for kur. Så er der den en anden form. Som er, at man kan blive dampet af de her dampe, som er i det her vand. Så der er sådan en grotte oppe i bjergene lidt ovenfor fra det her brøndhus hvor det her. De her dampe kommer op af jorden af nogle varme kilder og der kan man så gå ned og sidde på sådan en slags klippestenhylder, og så bliver man omgivet af det der damp. Men det er jo også lidt farligt. Så i dag er det faktisk. Da jeg var der nede og besøge det der i dag, er det lukket af og man kan kun komme ind med en guide, der sørger for at man står rigtigt i forhold til. Så man ikke bliver ramt af for mange af de der dampe og sådan noget. Men det har man jo så. I 1700-tallet troet på havde helbredende egenskaber, fordi det er ligesom... Det skulle både være godt mod gigt, og det er ligesom om det måske kunne frigøre lidt luft i lungerne. Ja.

Nikolai Sørensen: Okay. Så de har bare siddet der og dampet godt igennem.

Kristine Dyrmann: Det har man ligesom tænkt, at det var en god en helbredende ting.

Nikolai Sørensen: Og der er noget med at på det her ophold her, Charlotte, hun skulle også ned og have en lidt speciel kur. Ja, hvad var det det gik ud på?

Kristine Dyrmann: Jamen hun skriver om det på kurstedet Bad Pyrmont, på det her tidspunkt, er der sådan en man kan nærmest kalde ham en celebrity læge eller en meget kendt kurlæge, han hedder Heinrich Matthias Marcard, og når man så kommer derned, så er det selvfølgelig ekstra fint ikke bare at tage standard kuren, men at blive behandlet af ham. Og hun skriver så at at ham her lægen Marcard har også talt med hende og har ligesom udskrevet en særlig kur til hende, og det er en bouillon d'escargot, altså en et afkog af snegle eller sneglesuppe - det er lidt svært at vide.

Nikolai Sørensen: Simpelthen speciallavet til hende?

Kristine Dyrmann: En speciel kur, og man får ikke at vide, hvad det er hun skal kureres for. Men igen, så er der også det her blandede den blandede tiltrækning ved kurstedet, at det er både et sted, man kan tage ned for sit helbred, men der er også hele tiden den her tiltrækning ved alle de andre fornemme, som de bliver kaldt for den tid eller eliten, som også er der. Og der er flere, der viser opmærksomhed på de her danske adelskvinder. Og det hænger måske også sammen med, at der er en lidt særlig gæst, der kommer på besøg på kurstedet. Og så skal den her danske finansminister også hustru, have en lidt særlig behandling.

Nikolai Sørensen: Charlotte og Sybille nyder Bad Pyrmonts særlige behandlinger. Men Charlotte har større planer for sit kurophold. Og lige som vi står her og skåler i kaffe, så mødes Charlotte også med en masse højtstående europæiske kurgæster i løbet af sit ophold. Og for lige at forstå, hvorfor

hun gør det, så skal vi måske også først vide, hvad situationen egentlig er i Europa på det her tidspunkt. Kan du fortælle lidt om det?

Kristine Dyrmann: Ja, altså, der er jo udbrudt den franske revolution i 1789 med stormen på Bastillen og en masse uro i Frankrig og i foråret 1792, der erklærer det revolutionære Frankrig krig mod Preussen og Østrig. Og senere går England også ind i krigen. Så der udbræder ligesom de her revolutionskrige på kontinentet. Ja, så hele Europa er på vej eller er inde i en krig på det her tidspunkt. Så så når Charlotte Schimmelmänn og Sybille Reventlow kommer til Bad Pyrmont, så mødes de jo også med adelige og ministre og elite fra forskellige lande og forskellige kongeriger og hertugdømmer rundt i Europa, som er en del af den her krig.

Nikolai Sørensen: Og de kommer jo så fra Danmark, og hvordan i hele det her krigskaos, der foregår i Europa, hvordan ser man så på Danmark?

Kristine Dyrmann: Danmark forholder sig neutralt i den her krig. Men den danske kronprins, han er på det her tidspunkt 24. Og han er kendt for hjemme i København at eksercere se med soldaterne. Og han har ligesom en. Han kan godt lide noget militært. Så selvfølgelig de her to danske adelige kvinder, som er i Bad Pyrmont, hvor den enes mand er finansminister, og de er en del af de her den her ledende kreds. Så de andre elitegæster er også opmærksomme på, at de kommer fra, hvad det er for en regering eller en ledelse, et land, de kommer fra, og de her to kvinder er også opmærksomme på at repræsentere det. Så især Charlotte Schimmelmänn, som skriver om, at hun taler med en Hannoverask minister, der hedder Arnswaldt, som er minister for videnskab og krig. Og hun taler med ham om investeringer. Så hun skriver om, at hun har investeret i noget land i i Kentucky. Og så skriver hun i den forbindelse, at hele Bad Pyrmont siger: "Vive la politique danoise", ikke. Altså at hun har. Dels har hun investeret i det her land. Hun har deltaget i selskabeligheden, været til koncerter og været på ture i bjergene og fået den her særlige kur. Så hun får vist, at den danske politik, den her neutrale og hele den her finanspolitik fungerer så godt, at hun har råd til som ministerfrue at spendere de her penge og føre sig frem.

Nikolai Sørensen: Så hele hendes socialisering og de aktiviteter, hun hun har gang i i Bad Pyrmonte, det er simpelthen for at at vise Danmark fra en bestemt side.

Kristine Dyrmann: Ja, hun skriver det jo nærmest selv med, at de siger, "Leve den danske politik", altså det er at vise den danske økonomiske politik fra den positive side. Hun bruger det så også til at indsamle information, så. Hun skriver også, at Bernstorff, altså udenrigsministeren, har de andre landes repræsentanter stor respekt for, men de kunne godt bruge noget mere tillid til den der økonomi, og det kan jo så måske hænge sammen med, at hun så bruger nogle penge og ligesom prøver at prøve at vise, at det har vi råd til. Og hun skriver så også, at de har hørt om de her udenlandske repræsentanter, den her krigsminister Arnswaldt har hørt om, at den danske kronprins, om hans militære mani, og at det er man ikke så glad for. Det synes... Det falder ikke sådan i positiv jord hos de her udenlandske repræsentanter, så man kan sige, at hun bruger det både til at repræsentere den danske politik, men også til at samle noget information om, hvad der egentlig bliver sagt. Fordi hun er jo sådan en. Hun er en ministerfrue, så de ved godt, hvem hun er. Men omvendt er hun heller ikke en officiel repræsentant, så hun kan bruge de her uformelle, afslappede samtaler til ligesom at samle information.

Nikolai Sørensen: Hun kan bevæge sig lidt i grænselandet lidt på en måde?

Kristine Dyrmann: Ja, hun kan være sådan en slags repræsentant eller agent, altså en der kan samle noget information om, hvad er det egentlig de mener?

Nikolai Sørensen: Og hele det her diplomatiske agentarbejde hun har gang i? Det går også op i en højere enhed, da Bad Pyrmont får en helt særlig kurgæst i løbet af den her sommer i '92. Så hvem er det, der dukker op?

Kristine Dyrmann: Det er den danske kronprins selv, der tager på besøg i Bad Pyrmont, inkognito. Altså uofficielt. Ja, alle ved selvfølgelig godt, at det er ham, der kommer derned. Men det er så uofficielt, så det bliver ikke rapporteret i de danske... i den danske presse. Og det er jo selvfølgelig det, hun har forberedt. Altså ved at være til stede inden han ankommer og tale med alle de her gæster og høre om, hvad de egentlig mener om den danske politik og bruge lidt penge. Og vise, at det kører godt og fortælle dem om alle de gode ting, der foregår, banet vejen for, at så ankommer kronprinsen, og så kan han blive positivt modtaget. Og de udenlandske repræsentanter er klar og klar til, hvad de skal tale med ham om.

Nikolai Sørensen: Okay, hun sætter ligesom scenen på en eller anden måde. Og hvad, hvorfor tager den danske kronprins, midt i hele det her? Hvorfor? Hvorfor skal han pludselig på kurrejse?

Kristine Dyrmann: Jamen, det ved vi ikke rigtig, hvorfor han tager afsted. Men det er jo interessant, at han tager til Bad Pyrmont midt i det her, lige på grænsen til Hannover midt i den her krisesituation. Og Hannover er den britiske konges arvekongedømme, så det har da tætte forbindelser til den britiske kongefamilie også som. Og Storbritannien og Rusland og Frankrig og Preussen er ligesom de stormagter, man hele tiden, og Sverige, det er ligesom de magter, man hele tiden forholder sig til udenrigspolitisk. Så det er jo så måske også derfor, at hans rådgivere er opmærksomme på, at han nu tager derned, og hvad kan han nu finde på? Og derfor er de udenlandske repræsentanter også er opmærksomme på det.

Nikolai Sørensen: Okay, så man sidder måske lidt hjemme i Danmark og holder vejret for hvad udfaldet skal blive af det her besøg. Men hvilken rolle spiller Charlotte under kronprinsens besøg?

Kristine Dyrmann: Vi hører, at hun sidder med ved en middag, og hun har en general, som bor her. Så der er noget krigsstemning i luften, og han spiser middag med hertuginde af Mecklenburg. Men vi hører ikke, hvad de taler om. Men, men hendes rolle er jo at bane vejen, skabe nogle gode relationer og sørge for, at det glider, mens han er af sted. Og så holder hun jo også forbindelsen hjem til hans rådgivere, altså ministeren og hendes mand, finansministeren. Det er det brevene hjem til ham, jeg har kigget i. Så hun holder også forbindelsen hjem til de der... Finansministeren og udenrigsministeren. De er tætte rådgivere hjemme i Danmark, så de ved, hvad der foregår og er orienteret om, hvad han finder på. Men det går også, sådan... glider fint. Han har den her middag,

og så rejser han sådan set af sted igen. Og så så spiser hun en frokost med hertuginde dagen efter, og så er det ligesom afrundet det her besøg.

Nikolai Sørensen: Tror du, at hun får fuldført sin hemmelige mission, hvis vi kan kalde den det?

Kristine Dyrmann: Jamen, hvis man ser missionen som at, at sørge for at besøget, at kronprinsens besøg i Bad Pyrmont glider, og at der er skabt nogle gode relationer, og at der og der er et godt billede af ham, når han ankommer. Så lader det jo til, at det går meget godt.

Nikolai Sørensen: Efter en god lang rejse med alt fra sneglekur til hemmeligt diplomatisk arbejde, er Charlotte og Sybille hjemme i Danmark igen. Kristine, ligesom de to søstre, så går vi nu her og promenerer i naturlandskabet nord for København. Tror du, at rejsen til Bad Pyrmont levede op til Charlottes forventninger?

Kristine Dyrmann: Ja, man kan i hvert fald sige, at de tager jo afsted igen. Så hvis vi har fokuseret på denne her rejse i 1792, så kan man se, at de tager afsted i 1994, hvor de blandt andet også hører noget mere om Revolutionen. Og der er simpelthen franske revolutions herrer, der står ved Mainz og de Pyrmont kurgæster, der tager ud og ser de her franske officerer, der er blevet taget til fange efter et slag. Og så interessen det, det forbliver i hvert fald et interessant sted at tage hen, og det tyder jo på, at de får noget ud af det.

Nikolai Sørensen: De er så glade for det, og det skal de bare have mere af år efter år. Hvilken betydning tror du, den her rejse til Bad Pyrmont i 1792 får for Charlotte?

Kristine Dyrmann: Jamen, jeg tror, at de her gentagne rejser får en betydning, som er både med det her med at opbygge et netværk, men der er også den her kurside ude af det. Altså, det er sådan en dobbelt dobbeltsidet rejseform, ik? Fordi 1797, 96-97, skal den danske kronprinsesse føde. Hun er gravid, og hun har flere gange haft nogle børnefødsler der hvor hvor barnet er død ved fødslen eller er død kort efter. Det er ikke gået så godt med det her med at få produceret en arving til den danske trone, og der rejser Sybille Reventlow, altså Charlottes søster og udenrigsministerens svigerdatter til Bad Pyrmont, for så at overtale ham her celebrity lægen Heinrich Matthias Marcard til at komme til København og tage sig af, altså hjælpe ved kronprinsessens fødsel. Så det tyder jo på, at der er hele tiden den her både en side af at tage til Bad Pyrmont som er et europæisk netværk, og som har at gøre med magt og diplomati. Og så er der også den der helbredsmæssige side af det med de her særlige kure, som som ham her lægen kan tilbyde, og som de jo et eller andet sted må have troet på virkede, ikke?

Nikolai Sørensen: Og Bad Pyrmont som de her søstre altså tog ned til gentagne gange, er jo stadig et område, man kan besøge i dag. Hvordan har det udviklet sig siden 1700-tallet?

Kristine Dyrmann: Der findes stadig kurbade i dag, og de er, nu er det noget topmoderne kurbad, der ligger lidt mere oppe i bjergene. Men ellers så står det tilbage som en by med nogle nogle hoteller og bygninger. Måske fra omkring år 1900, altså slut 1800 tallet i starten af 1900 tallet. Og man kan godt fornemme, at det er der den her by har peaket. Men Pyrmontervandet det kan man stadig købe. Det bliver solgt i supermarkeder i Tyskland i dag. Så på sin vis, så fortsætter det jo stadig. Men nu er eliten måske rykket et andet sted hen og tager på kurophold nogle andre steder.

Nikolai Sørensen: I 1792 rejser adelsdamerne Charlotte Schimmelmann og Sybille Reventlow på kurrejse til Bad Pyrmont. Sybille led af øjensmerter, og hvad end Charlotte led af, så lød kuren på intet mindre end sneglesuppe. I løbet af sommeren nyder søstrene godt af kurbyens kildevand, men efterhånden som opholdet skrider frem, bliver det mere og mere tydeligt, at der er andet på spil end bare damp og mineraler. Den populære kurby var arena for networking og diplomati, et uformelt rum midt i det krigshærgede Europa, hvor 1700-tallet adelskvinder for en gangs skyld kunne tage del i det store politiske magtspil. Det er uvist, hvor stor betydning vi kan tilskrive Charlottes middage og gåture under den danske kronprins besøg i 1992. Men vi ved, at kronprinsen bare fire år senere vender tilbage til Bad Pyrmont, og denne gang på et officielt statsligt besøg.

Kristine Dyrmann: Senere i 1796 rejser Kronprinsen og Kronprinsessen så faktisk på et officielt besøg, hvor Kronprinsen mødes med generaladjutant ved Frankfurt og ser nogle tropper lave øvelser. Og hans kone, Kronprinsessen, tager til Bad Pyrmont og spiser middag med den preussiske konge. Så der er faktisk et mere officielt besøg, hvor de tilgodeser begge sider i krigen og tager hver sin sin side af det. Så man kan også måske se det her som en slags forbesøg eller.

Nikolai Sørensen: Sådsn en rehearsal dinner.

Kristine Dyrmann: Ja haha, forberedelse, uden at... Det er ikke sikkert det andet overhovedet er planlagt endnu, men det er ligesom sådan en. Så det her er en mere uformel side af det, og det andet i 1796. Det bliver rapporteret i aviserne, og det er ligesom med det helt store udrulning.

Nikolai Sørensen: Så besøget i '92. Det har simpelthen været så godt. Så det har i hvert fald ikke skræmt dem væk fra at komme tilbage til Bad Pyrmont igen?

Kristine Dyrmann: Altså det man kan se er, at helt oppe under Napoleonskrigene, så mødes de her europæiske diplomater og ministre og medlemmer af eliten stadigvæk på det her kursted i Bad Pyrmont. De her kursteder er sådan en slags uformelt diplomatisk rum, ikke. Der er endda en, der skriver, at når de så mødes til kongressen i Wien og skal forhandle afslutningen af Napoleonskrigene, så er de jo ikke fremmede for hinanden, fordi de har holdt kontakten. Så det er ligesom en del af at se, at de i en tid, hvor man ikke lige kan flyve ned og mødes eller tage zoom møder, så er det sådan en jævnlig vedligeholdelse af relationer og netværk, som måske kan blive brugbare.

Nikolai Sørensen: Man skulle alligevel ikke tro, at sådan en omgang svovldamp og kurvand det simpelthen kunne spille så stor en rolle i et europæisk magtspil på den her måde?

Kristine Dyrmann: Nej, nej, og det er jo det vi tænker at at sådan noget diplomati og magtspil er noget, der foregår ved nogle formelle forhandlingsbord og nærmest i nogle jakkesæt eller uniformer. Men det er jo det, der er interessant at se, at der også hvad der også foregår i de her uformelle rum, og hvordan det her kursted kan være sådan et sted, der ophæver nogle grænser eller giver noget. Måske giver noget spillerum og handlerum for de her kvindelige kurgæster, som ellers ikke sidder med ved de her formelle forhandlinger.

Nikolai Sørensen: Udlængsel er produceret af Nikolai Sørensen for Vores tid, Nationalmuseets mediehus med støtte fra William Demant Fonden. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. Lyddesign, klip og mix er leveret af Raehan Sarjou. Tak til leder af Center for Turismeforskning, Mathias Thuen Jørgensen for baggrundsinformation om turisme. Du kan finde flere podcasts om historie ved at søge på Vores Tid i din podcast app.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Episode 9: Charlotte på kurrejse i 1792](#)

Lyddesign, klip og mix: Raehan Sarjou

Produceret af Nikolai Sørensen for Vores Tid